

DATOS IDENTIFICATIVOS

Prehistoria da Península Ibérica

Materia	Prehistoria da Península Ibérica			
Código	002G250V01504			
Titulación	Grao en Xeografía e Historia			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	3	1c
Lingua de impartición	Castelán Galego			
Departamento	Historia, arte e xeografía			
Coordinador/a	Castro Pérez, Ladislao			
Profesorado	Castro Pérez, Ladislao González Insua, Félix			
Correo-e	castro@uvigo.es			
Web	http://webs.uvigo.es/historia			
Descrición xeral	A materia Prehistoria da Península Ibérica impártese no 3º ano do Grao en Xeografía e Historia, dentro do bloque Historia de España. O seu papel básico é iniciar ao alumno nos desenvolvementos xerais da prehistoria peninsular atendendo con especial atención ás fontes arqueolóxicas empregadas para o seu estudo.			

Competencias de titulación

Código	
A12	Conciencia crítica da relación entre os acontecementos e procesos actuais e o pasado
A13	Conciencia de respecto polos puntos de vista que se derivan de antecedentes culturais/nacionais
A16	Coñecemento detallado dun ou máis períodos específicos do pasado da humanidade
A19	Coñecemento da historia nacional propia
A23	Capacidade de identificar e utilizar apropiadamente fontes de información para a investigación histórica.
B3	Capacidade de organización e planificación
B6	Resolución de problemas e toma de decisións
B7	Capacidade de razoamento crítico.
B9	Traballo en equipo en diversos contextos
B10	Atención á diversidade e á multiculturalidade.
B11	Capacidade de aprendizaxe autónoma
B12	Capacidade para imprevistos, creatividade e lideranza
B15	Sensibilidade cara temas ambientais.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecer, comprender e comparar os principais conceptos e procesos da Prehistoria da Península Ibérica.	A13 A16 A19	B3 B12
Ser capaz de acceder á información dispoñible en diversas fontes e ser capaz de discriminar as máis adecuadas.	A23	B6 B7 B9 B11
Valorar o patrimonio arqueolóxico no seu contexto pasado e presente.	A12	B10 B15

Contidos

Tema

I. O nacemento da Prehistoria e o proceso de hominización da P. Ibérica	Tema 1.- O Nacemento da Prehistoria peninsular Tema 2.- O Cuaternario Tema 3.- A hominización da P. Ibérica Tema 4.- Do Home de Neandertal ao Homo Sapiens
II. De cazadores a produtores	Tema 1.- Economía cazadora-recolectora e economía produtora Tema 2.- Modelos de ocupación e asentamento Tema 3.- Tecnoloxías Prehistóricas Tema 4.- O mundo da morte: O megalitismo Tema 5.- Formas de organización social: A formación das sociedades tribais Tema 6.- Arte rupestre
III. Desenvolvemento das sociedades complexas	Tema 1.- Patróns de asentamento Tema 2.- Transformacións tecnolóxicas Tema 3.- Prácticas funerarias Tema 4.- Intercambio e desenvolvemento de circuitos comerciais Tema 5.- O incremento da complexidade social
IV. Pobos protohistóricos	Tema 1.- Tartessos e a Cultura Ibérica Tema 2.- A Cultura castrexa do Noroeste Tema 3.- Outras sociedades peninsulares da Idade do Ferro

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Seminarios	3	5	8
Actividades introductorias	2	0	2
Prácticas autónomas a través de TIC	0	10	10
Traballos tutelados	0	20	20
Titoría en grupo	5	5	10
Sesión maxistral	25	30	55
Saídas de estudo/prácticas de campo	10	5	15
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	10	12
Traballos e proxectos	3	15	18
Outras	0	0	0

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Seminarios	Traballo en grupos informais na aula coa finalidade do estudo intensivo dun tema.
Actividades introductorias	Actividades previas para coñecer as competencias, intereses e/ou motivacións do alumnado.
Prácticas autónomas a través de TIC	Exercicios e Foro virtual (Espazo de discusión para o tratamento dun tema desenvolto a través dun entorno virtual).
Traballos tutelados	- Traballo colaborativo en grupo formal con xeración de interdependencia. - Traballo individual. - Presentación e entrega dos traballos tutelados
Titoría en grupo	Seguimento da realización dos traballos. Asesoramento e aclaración de dúbidas.
Sesión maxistral	Sesións teóricas con apoio de material didáctico elaborado para estas sesións (dispoñible en TEMA@).
Saídas de estudo/prácticas de campo	Actividade desenvolvida nun contexto externo, que ten que ver coa observación directa e sistemática.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Seminarios	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introductorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partires das ferramentas propias da plataforma TEMA@ (participación, estadísticas de acceso, realización de exercicios ou exercicios en liña, etc...).
Actividades introductorias	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introductorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partires das ferramentas propias da plataforma TEMA@ (participación, estadísticas de acceso, realización de exercicios ou exercicios en liña, etc...).

Prácticas autónomas a través de TIC	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introductorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partires das ferramentas propias da plataforma TEM@ (participación, estadísticas de acceso, realización de exercicios ou exercicios en liña, etc...).
Sesión maxistral	Seguimento individualizado dos materiais xerados nos seminarios e actividades introductorias coas anotacións do profesor. O seguimento individualizado do alumno nas prácticas a través de TIC será feito a partires das ferramentas propias da plataforma TEM@ (participación, estadísticas de acceso, realización de exercicios ou exercicios en liña, etc...).

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	O traballo tutelado deberá ser exposto na aula e entregado.	30
Sesión maxistral	Os coñecementos adquiridos serán avaliados mediante unha proba de desenvolvemento.	60
Outras	En todas as actividades e probas que conforman a programación valorarase a asistencia e participación activa do alumnado.	10

Outros comentarios sobre a Avaliación

Todos os estudantes matriculados na materia teñen dereito a realizar os exames finais (Artigo 12 do Regulamento de Estudantes da Universidade de Vigo). Aqueles alumnos que non poidan acollerse á modalidade presencial serán avaliados dos contidos do programa da materia mediante unha proba escrita, que suporá o 70% da nota final, e un traballo obrigatorio, que representará un 30% desta.

Bibliografía. Fontes de información

Básica

- Cardoso, J.L. 2007. *Pré-História de Portugal*. Ed.Universidade Aberta. Lisboa.
- Cruz Berrocal, C., García Sanjuán, L. y Gilman Guillén, A. (coords.). 2013. *The Prehistory of Iberia. Debating Early Social Startification and the State*. Routledge. Nova lorque.
- Eiroa, J., Bachiller,A., Castro, L., Lomba, J. 1999. *Nociones de tecnología y tipología en Prehistoria*. Ariel. Barcelona. OUR 903 /113
- Fernández, V. 2007. *Prehistoria. El largo camino de la humanidad*.Alianza Editorial. Madrid. OUR 903 /425
- Menéndez, M. (Coord.)2008. *Prehistoria y Protohistoria de la Península Ibérica*. UNED.Madrid. OUR 903 /464
- Vega, G., Bernabeu,J., Chapa., T. 2003. *La Prehistoria*. Historia de España. Tercer Milenio.Editorial Síntesis. Madrid. OUR 903 /441

Complementaria

- Arsuaga,J.L. 2004. *Atapuerca y la evolución humana*. Fundación Caixa Catalunya.
- Barandiarán,L., Martí, B., del Rincón, M. A., Maya, J. L. 2005. *Prehistoria de la Península Ibérica*. Ariel. Barcelona.
- Bernabeu,J, Aura, J., Badal, E. 1993. *Al Oeste del Edén. Las primeras sociedadesagrícolas en la Europa mediterránea*. Historia Universal. Síntesis.Madrid.
- Bicho,N. 2006. *Manual de ArqueologíaPré-Histórica*, Lisboa, Ed. 70.
- Bicho,N. F., Carvalho, A.F. 2006. *Actas IVCongreso de Arqueología Peninsular*. Centro de Estudos de Património.Departamento de História, Arqueología e Património. Faro.
- Bueno,P., Balbín R. 1997. *Actas II Congreso deArqueología Peninsular*. Fundación Rei Afonso Henriques. Zamora.
- Buxó,R. 1997. *Arqueología de las plantas: laexplotación económica de las semillas y los frutos en el marco mediterráneo dela Península Ibérica*. Crítica. Barcelona.
- Buxó,R. 2008. *Arqueobotánica: Los usos de laplantas en la Península Ibérica*. Ariel. Barcelona.
- Cardoso,J.L. 2002. *Pré-Historia de Portugal*. Ed.Verbo. Lisboa.
- Castro,P. V., González, R; Lull, V., Mico, R. 1996. *Cronología de la PrehistoriaReciente de la Península Ibérica y Baleares (c.*

2800-900 cal. ANE). BAR-IS,652.

Chapman,R. 1991. *La formación de las sociedades complejas.El sureste de la península ibérica en el marco del Mediterráneo occidental*.Crítica. Barcelona.

Delibes,G., Fernández-Miranda, M. 1993. *Los orígenes de la civilización. ElCalcolítico en el Viejo Mundo*. Síntesis. Madrid.

Díaz-Andreu,M. 2002. *Historia de la Arqueología enEspaña*. Ediciones Clásicas.

Fullola,J. M., Petit, M. A. 1998. *La puerta del pasado*. Martínez Roca. S.A. Barcelona.

Gracia Alonso, F. (coord.). 2008. *De Iberia a Hispania*, Ariel. Barcelona.

Hernando,A. 1999. *Los primeros agricultores de laPenínsula Ibérica*. Síntesis. Madrid.

Jorge,S. 1999. *Domesticar a terra. As primeiras comunidades agrárias emterritório português*. Ed. Gradiva. Lisboa.

Lull,V. 1993. *La "cultura" de El Argar.Un modelo para el estudio de las formaciones económico-sociales prehistóricas*.Akal. Madrid.

Moure,A., González Morales, M. R 1992. *La expansión de los Cazadores. PaleolíticoSuperior y Mesolítico en el Viejo Mundo*. Síntesis. Madrid.

MoureRomanillo, A., Santos y Anguas, J. 2004. *Historiade España. Prehistoria. Del primer hombre a las colonizaciones mediterráneas(hasta el siglo III a. C.)*, vol. 1. Madrid. Ed, Espasa Calpe.

Ruiz-Gálvez Priego, M. (coord.). 2001. *La Edad del Bronce. ¿Primera Edad de Oro de España? Sociedad, economía e ideología*. Crítica. Barcelona.

VV.AA.2006. *Territórios da Pré-História em Portugal*,Ed.Arkeos-Perspectivasem Diálogo □ 19. CEIPHAR. Tomar.

Atlas y diccionarios

Alcina, J. (Coord.) 1998. *Diccionario de Arqueología*.Alianza Editorial. Madrid.

Arias, F., Romero, A.Mª. 1995. *Diccionario de Termos deArqueoloxía e Prehistoria*. Ir Indo.Vigo.

Díaz-Andreu, M., Mora,G. y Cortadella i Morral, J. 2009. *Diccionariohistórico de la Arqueología en España (siglos XV-XX)*. Marcial Pons.Ediciones de Historia. Madrid.

Menéndez, M., Jimeno,A. Fernández, V. 1997. *Diccionario de Prehistoria*. Alianza Editorial.Madrid.

Coa finalidade de complementar a actividade docente, aportaranse diversos recursos (materiais audiovisuais, documentos, enlaces, etc) a través da plataforma TEM@.

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Arqueoloxía aplicada/O02G250V01402

Historia antiga da Península Ibérica/O02G250V01501

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Historia: Modelos de interpretación das sociedades preestatais/O02G250V01105

Prehistoria universal/O02G250V01204

Teoría e método da arqueoloxía/O02G250V01205

Outros comentarios

Ao longo do curso entregarase unha documentación detallada sobre o desenvolvemento das actividades. Esta información será ofrecida a través da plataforma TEM@, polo que todos os alumnos deben estar dados de alta na plataforma e ter cubertos os seus datos de perfil.
